

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового Інституту
педагогіки і психології

проф. С.М. Кондратюк

(підпис) (ініціали та прізвище)

« 28 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія психоаналізу

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 053 психологія

(шифр і назва)

освітня-програма Практична психологія першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

(назва)

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
НН Інституту педагогіки і психології

«28»серпня 2020 р

Голова к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.

(ПІБ, науковий ступінь, вч. звання)

Суми – 2020

Розробники:

1. Вертель Антон Вікторович, к. філос. н., доцент, доцент кафедри психології.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «27» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Кузікова С. Б., д. психол. н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	вибіркова	
		Рік підготовки:	
		3-й	3-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		5-й	5-й
		Лекції	
		28 годин	4 години
		Практичні, семінарські	
		26 годин	6 годин
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		64 години	108 годин
		Консультації:	
2 години	2 години		
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою курсу «Філософія психоаналізу» є висвітлення основних теоретичних уявлень про феномен несвідомого, ознайомлення з основними психокорекційними дослідженнями в сучасних психоаналітичних теоріях, вивчення основних філософських, методологічних та теоретичних засад глибинної психології (класичний психоаналіз З. Фрейда, аналітична психологія К. Г. Юнга, структурний психоаналіз Ж. Лакана), забезпечення поглибленого розуміння студентами проблем розвитку психіки, психологічного формування особистості, пізнання тенденцій власної поведінки.

Завданнями курсу «Філософія психоаналізу» є формування знань про систему глибинної психології, філософське підґрунтя психоаналітичної теорії науково-практичну діяльність видатних психоаналітиків. Під час вивчення дисципліни студенти повинні знати основні теорії глибинної психології, психокорекційні терапевтичні техніки окремих течій.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Політична психологія» вимагає актуалізації міждисциплінарних знань із, «Загальної психології», «Соціальної психології», «Психодіагностики»

Результати навчання за дисципліною

Очікувані результати навчання навчальної дисципліни	
Після успішного вивчення навчальної дисципліни студент зможе:	
РН1	Знати основні поняття і методи психоаналізу; історичний розвиток психоаналітичних поглядів закордоном і на вітчизняних теренах.
РН2	Оволодіти принципами організації психоаналітичних досліджень; розуміти основні закономірності взаємодії психоаналітик – клієнт; знати підходи до вивчення індивідуальних особливостей особистості з точки зору різних філософських теорій психоаналізу.
РН3	Визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, механізми функціонування і прояви психоаналітичних феноменів.
РН4	Уміти самостійно науково досліджувати та інтерпретувати ряд психоаналітичних явищ, та феноменів. особливостей, аналізувати та осмислювати їх результати.
РН5	Вміти аналізувати сутність та зміст механізмів психоаналітичного процесу та керувати ним; використовувати отримані знання для розуміння причин і прогнозування результатів поведінки людини.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	<p>Надаються повні і змістовні відповіді на всі теоретичні питання курсу. Студент демонструє знання матеріалу, його розуміння, орієнтацію в широкому полі питань з політичної психології, знайомство з сучасною науковою літературою. Відповіді на додаткові запитання чіткі, правильні, показують знання та ерудицію студента.</p> <p>Практичні та самостійні завдання виконано в повному обсязі, дано відповіді на всі питання. Матеріал, викладено логічно, послідовно, без помилок, при цьому виявлено здатність студента диференціювати, інтегрувати знання. Студент вільно формулює висновки та узагальнення, самостійно застосовує знання в конкретних ситуаціях вирішення політико-психологічних проблем.</p>
В	<p>Надається достатньо повна і змістова відповідь на всі запитання курсу. Студент показує знання і розуміння матеріалу, знайомство з основною науковою літературою з проблем політичної психології. Відповіді на додаткові питання загалом вірні. Наявні несуттєві зауваження та незначні помилки у виконанні запропонованих завдань.</p>
С	<p>Матеріал викладається логічно, послідовно. У роботі зі складання реферативних повідомлень або оформлення презентації є незначні помилки, при цьому студент не знає деяких визначень з предмету, але може диференціювати, інтегрувати знання.</p>
Д	<p>Відповіді на теоретичні питання курсу викладені уривчасто, знання основних тем є поверховим. Відповіді на додаткові питання не завжди правильні, формальні та поверхові. Не дотримано вимог щодо змісту та оформлення завдань з практичних занять. Завдання виконано у повному обсязі, проте наявні суттєві помилки та недоліки.</p>
Е	<p>Теоретичні питання розкрито не повністю. Студент знає і розуміє тільки основний матеріал, який викладає спрощено і неповно, припускається окремих суттєвих помилок. При відповідях на запитання щодо опанування програми студент почувається невпевнено, збивається, припускається помилок, не має потрібних знань.</p>

F	Студент надає відповіді із суттєвими помилками, демонструє поверхове знання і розуміння основного матеріалу, спрощено і непослідовно та механічно викладає матеріал з допущенням істотних помилок. Студент допустив помилки при складанні реферативних повідомлень, в оформленні презентації.
FX	На запитання студент не може дати задовільних відповідей, припускається грубих помилок або характер відповідей дає підставу стверджувати, що особа неправильно розуміє зміст матеріалу. Повна невідповідність змісту роботи вимогам або робота запозичена, підготовлена не самостійно. Курс не опановано, необхідне його повторне проходження.

Розподіл балів

Поточний контроль							Разом	Сума	
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2						
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 2.1	T 2.2	T 2.3	T 2.4	60	100	
Поточний контроль									60
10	5	5	10	10	10	10			
Контроль самостійної роботи							40		100
5	5	5	5	5	5	10			

T 1.1, T 1.2 ... T 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С. Макаренка (протокол №7

від 23.02.2015). Для поточного контролю використовуються форми: опитування та виступи на практичних заняттях, активна участь в обговоренні теоретичних питань, тестування за розділами, підготовка презентації з проблемних питань дисципліни.

Семестровий контроль – залік.

6. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Філософські підстави і генезис психоаналітичної теорії.

Тема 1.1. Проблема демаркації і науковий статус психоаналізу.

З точки зору логічного позитивізму психоаналітична теорія не відповідає принципу верифікації. На думку К. Поппера (з ним погоджується І. Лакатос), З. Фрейдом були висунуті гіпотези, які не відповідають вимогам фальсифікованості як критерію науковості емпіричної теорії. Багато філософів науки (А. Грюнбаум, Р. Карнап, О. Нейрат, М. Полані, П. Фейєрабенд, Ф. Франк) не погоджуються з висновками К. Поппера, вважаючи, що З. Фрейд висунув припущення, які можуть бути фальсифіковані, найважливішим з яких видається «аргумент збігу».

Найбільш поширеним є погляд, згідно з яким психоаналіз є суто науковою теорією. Інші дослідники, залишаючись на позиціях строгої науковості, вважають, що на пізніх етапах розвитку теорії психоаналіз піднявся до рівня спекулятивних узагальнень, які можна кваліфікувати як філософські, або ж метафізичні (А. М. Руткевич та ін.).

Наступний напрям представлений авторами, які від самого початку розглядають психоаналіз поза декларованою сцієнтистською визначеністю. Ці дослідники вважають, що психоаналіз слід розглядати як світоглядну систему (В. М. Лейбін, М. К. Мамардашвілі): ні як чисту науку, ні як науку на службі у філософії – він сам стає філософією. Таким чином, не викликає сумніву той факт, що психоаналіз довгий час перебуватиме в полі зору філософії науки.

Тема 1.2. Критика свідомості у європейській філософії як передумова обґрунтування психоаналізу.

Проблема співвідношення розуму і пристрастей постійно порушувалася в історії філософії і в подальшому поступово переміщувалася у площину розгляду взаємовідносин між свідомістю і несвідомим.

На філософському рівні проблема змісту психічної реальності виявила протилежні позиції, представлені різними філософськими школами. Це, по-перше, традиційна точка зору, згідно з якою у змісті психіки немає нічого, чого б не було у свідомості, і, по-друге, позиція, яка визнає, що у психіці людини,

поряд із свідомістю, наявна сфера несвідомого, яка за своїми масштабами значно перевищує сферу свідомого (Е. фон Гартман, Ф. Ніцше, Ф. В. Й. Шеллінг, А. Шопенгауер).

У другій половині XIX століття остання позиція проявилася не тільки у філософії, а й у природознавстві. Відтак на початку XX століття було підготоване підґрунтя для виникнення психоаналізу, який поставив проблему несвідомого у центр своїх теоретичних і практичних розвідок.

Тема 1.3. Класичний психоаналіз та метапсихологія З. Фрейда.

В концепції З. Фрейда є спроба віднайти передумови появи свідомості як частини психіки. Свідомість народжується з болісного процесу воскресіння нав'язливої картини, яка пробуджує совість. Розкаяння породило і феномен культури як засіб подолання нав'язливих жадань. На переконання З. Фрейда, одержимість первісним почуттям провини мала своїм джерелом Едіпів комплекс – універсальний несвідомий еротичний потяг до батька протилежної статі. Скоївши колективний злочин, пралюди організувалися в рід, тобто навчилися жити соціальним життям, що і сприяло перетворенню стадної тварини в людину і народженню свідомості та культури. У такий спосіб З. Фрейд здійснює спробу подолати еволюційно-знарядійну концепцію походження культури і свідомості.

Спочатку З. Фрейд говорить то про розщеплену свідомість, то про свідомість розширену і звужену. Свідомість у цьому випадку тотожна психіці. Наступна модель представлена ідеєю про психічний апарат. Так з'являються три терміни: свідоме, передсвідоме (пізніше нівельоване) і несвідоме.

Запропонована З. Фрейдом нова структура психіки являє собою взаємодії трьох рівнів, які знаходяться у взаємозалежних співвідношеннях. Воно (Id) – глибинний рівень несвідомих потягів. Я (Ego), як свідоме начало, діє з урахуванням принципу реальності і виконує функції посередника між ірраціональними прагненнями і бажаннями Воно і вимогами соціуму. Я, як сфера свідомого, співвідносить вимоги несвідомого Воно з конкретною реальністю, доцільністю і необхідністю. Над-Я (Super-Ego) – це внутрішньоособистісна совість, тобто інстанція, яка втілює цінності та установки суспільства.

Розділ 2. Еволюція психоаналізу від біологізму З. Фрейда до деконструктивізму та постмодернізму.

Тема 2.1. Філософське переосмислення психоаналізу в структуралізмі.

В структурній лінгвістиці постулат про тотожність мовного оформлення свідомості і самої свідомості став загальним місцем уже на початку другої половини XX століття. Сучасна філософія говорить про неадекватність

людини стосовно власної свідомості. Найбільш доступним способом осягнення свідомості іншої людини є інформація, яку носій досліджуваної свідомості передав за допомогою мови.

Фундаментальним етапом у розвитку концепції мовної свідомості було її ототожнення не з усним мовленням, а з письмовим текстом як єдиною можливим засобом його фіксації. Розглядаючи світ лише через призму свідомості, як феномену письмової культури, постструктуралізм уподібнює самосвідомість особистості певній сумі текстів. Згідно з Ж. Дерріда, свідомість ніколи не може бути вільною від «слідів» несвідомого досвіду. Пізнати себе і світ людина може лише за допомогою свідомості і «дзеркала мови». Свідомість і мова – це те, на чому базується знання, і те, що його створює.

Тема 2.2. Ж. Лакана і дебіологізація фрейдизму.

Ж. Лакан відіграв суттєву роль у теоретичному обґрунтуванні текстуалізації свідомості, висунувши ідею текстуалізації несвідомого, що стало важливим моментом в оформленні нового уявлення про свідомість людини. На відміну від метапсихології З. Фрейда, який виділяє Воно (Id), Я (Ego) и Над-Я (Super-Ego), структура суб'єкта у Ж. Лакана подана тріадою Реальне – Уявне – Символічне. Уявне можна представити як фрейдівське Я. На рівні Уявного створюються всі ілюзорно-синтезуючі, центруючі та ідентифікуючі Я-уявлення. Таким чином, цей рівень не є центром регуляції і деяким втіленням принципу реальності, а виступає як «функція омани». Я (moi), яке конструюється уявою, на відміну від je – суб'єкта лінгвістичного висловлювання (бажання), є не «активним», а «пасивним», вторинним відносно трансцендуючої його сфери символічного.

Одним із фундаментальних понять, введених Ж. Лаканом, було поняття «стадія дзеркала». У віці від півроку до півтора у дитини виникає перша самоідентифікація. Я, яке формується, виявляється уявною конструкцією, що виникає у психіці дитини. Я має відчужений характер дзеркального відображення, коли дзеркальний образ самого себе стає не просто уявним, а й ілюзорним. У свідомості існують ментальні елементи, які знаходяться на межі реальності, формуючи її. В сучасному психоаналізі вони одержали назву фантазмів.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології впливають на встановлення відношень між Уявним, Символічним і Реальним.

Тема 2.3. Філософське підґрунтя аналітичній психології і К. Г. Юнга.

К. Г. Юнг зазначає, що структура та фізіологія мозку зовсім не пояснюють психічний процес. У свідомості К. Г. Юнг виділив ектопсихічні та

ендопсихічні функції орієнтації. До ектопсихічних функцій належить система орієнтацій, пов'язана із зовнішніми факторами, одержуваними через органи чуття (відчуття, мислення, почуття, інтуїція), до ендопсихічних – система зв'язків між змістом свідомості та процесами у несвідомому.

Ендопсихічна сфера включає пам'ять, суб'єктивні компоненти свідомих функцій, афекти, інвазії (вторгнення). Центром свідомості в концепції К. Г. Юнга виступає Я (Его). Він розуміє Я як центр особистісної свідомості, яка збирає розрізнені відомості особистісного досвіду в єдине ціле, формуючи з них цілісне і усвідомлене сприйняття власної особистості.

Патерни, що заповнюють колективне несвідоме, К. Г. Юнг назвав архетипами. Архетипи пов'язані один з одним, і їх стадіальна послідовність визначає розвиток свідомості. Особистісна свідомість у ході онтогенезу має пройти ті самі архетипічні стадії, які визначають розвиток свідомості всього людства в цілому.

Тема 2.4. «Концептуальні положення філософії К. Г. Юнга і східних філософій».

Науково-філософська діяльність К. Г. Юнга безпосередньо пов'язана з дослідженнями спадщини Сходу і коментарями різного роду філософських текстів.

Ендопсихічна сфера постає як несвідомий аспект змістів свідомості, через неї реалізується закладений у психіці потенціал людини. Ця сфера у певному розумінні може бути співвіднесена із четвертою скандхою буддизму, яка зумовлена кармічними факторами психічного досвіду і визначає долю людини. Буддійські дванадцять джерел свідомості (шість пізнавальних здібностей і шість відповідних об'єктів) і вісімнадцять класів елементів (шість здібностей, шість видів їх об'єктивних елементів і шість видів свідомості – видимого, чутного, відчутного тощо) також знаходять паралелі у структурі свідомості К. Г. Юнга. У його концепції сприйняття містить пізнавальні здібності і відповідні об'єкти (видимого, чутного і т.д.). У класифікації К. Г. Юнга відсутній елемент «чистої свідомості» (п'ята скандха), тому що наявний у системі аргіогі, тобто, якщо свідомість позбавить його змістів і функцій, вона буде порожньою. При цьому можна говорити про подібність емпіричних форм свідомості, але не концептуальних засад. Спільною метою для буддизму и психоаналізу є усвідомлення несвідомого за допомогою спеціального тренування з боку свідомості.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі			
		Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота		Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота
РОЗДІЛ 1. ФІЛОСОФСЬКІ ПІДСТАВИ І ГЕНЕЗИС ПСИХАНАЛІТИЧНОЇ ТЕОРІЇ										
Тема 1.1. Проблема демаркації і науковий статус психоаналізу	18	4	4	1	9	18	-	1	1	16
Тема 1.2. Критика свідомості у європейській філософії як передумова обґрунтування психоаналізу	17	4	4	-	9	17	1	1	-	15
Тема 1.3. Класичний психоаналіз та метапсихологія З. Фрейда	17	4	4	-	9	17	1	1	-	15
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ ПСИХОАНАЛІЗУ ВІД БІОЛОГІЗМУ З, ФРЕЙДА ДО ДЕКОНСТРУКТИВІЗМУ ТА ПОСТМОДЕРНІЗМУ										
Тема 2.1. Філософське переосмислення психоаналізу в структуралізмі	17	4	3	1	9	17	-	1	-	16
Тема 2.2. Структурний психоаналіз Ж. Лакана і дебіологізація фрейдизму	17	4	4	-	9	17	1	1	-	15
Тема 2.3. Філософське підґрунтя аналітичної психології і К. Г. Юнга	17	4	4	-	9	17	1	1	-	15
Тема 2.4. «Концептуальні положення філософії К. Г. Юнга і східних філософій»	17	4	3	-	10	17	-	-	1	16
Усього годин	120	28	26	2	64	120	4	6	2	108

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Проблема демаркації і науковий статус психоаналізу	4	-
2	Критика свідомості у європейській філософії як передумова обґрунтування психоаналізу	4	1
3	Класичний психоаналіз та метапсихологія З. Фрейда	4	1
4	Філософське переосмислення психоаналізу в структуралізмі	4	-
5	Структурний психоаналізі Ж. Лакана і дебіологізація фрейдизму	4	1
6	Філософське підґрунтя аналітичній психології і К. Г. Юнга	4	1
7	Концептуальні положення філософії К. Г. Юнга і східних філософій	4	-
Разом		28	4

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Проблема демаркації і науковий статус психоаналізу	4	1
2	Критика свідомості у європейській філософії як передумова обґрунтування психоаналізу	4	1
3	Класичний психоаналіз та метапсихологія З. Фрейда	4	1
4	Філософське переосмислення психоаналізу в структуралізмі	3	1
5	Структурний психоаналізі Ж. Лакана і дебіологізація фрейдизму	4	1
6	Філософське підґрунтя аналітичній психології і К. Г. Юнга	4	1
7	Концептуальні положення філософії К. Г. Юнга і східних філософій	3	-
Разом		26	6

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Проблема демаркації і науковий статус психоаналізу	9	16
2	Критика свідомості у європейській філософії як передумова обґрунтування психоаналізу	9	15
3	Класичний психоаналіз та метапсихологія З. Фрейда	9	15
4	Філософське переосмислення психоаналізу в структуралізмі	9	16
5	Структурний психоаналізі Ж. Лакана і дебіологізація фрейдизму	9	15
6	Філософське підґрунтя аналітичної психології і К. Г. Юнга	9	15
7	Концептуальні положення філософії К. Г. Юнга і східних філософій	10	16
Разом		64	108

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Баландин Р. К. Тупики психоанализа. Роковая ошибка Фрейда. М.: Вече, 2018. – 480 с.
2. Берн Э. Введение в психиатрию и психоанализ для непосвященных. М.: Эксмо, 2018. 160 с.
3. Вертель А. В. Філософія психоаналізу: навчальний посібник. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 208 с.
4. Голдсмит Г. Клинические и исторические аспекты психоанализа. Избранные работы. Вып. 12. М.: Когито-Центр, 2015. 263 с.
5. Гуревич П. С. Психоанализ. Т.1. Фрейдизм и неофрейдизм: Учебник для магистров. Люберцы: Юрайт, 2016. 531 с.
6. Гуревич П. С. Психоанализ. Том. 2. Современная глубинная психология: Учебник для магистров. Люберцы: Юрайт, 2016. 564 с.
7. Дьяков А. В. Жак Лакан. Фигура философа М.: Издательский дом «Территория будущего», 2010. 560 с.
8. Кинодо Ж.-М. Читая Фрейда: изучение трудов Фрейда в хронологической перспективе; пер. с фр. О. Я. Журавлева. М.: «Когито-Центр», 2012. 416 с.
9. Левчук Л. Т. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика: навчальний посібник. К.: Либідь, 2002. 255 с.
10. Лейбин В. М. Фрейд, психоанализ и современная западная философия. М.: Политиздат, 1990. 397 с.

11. Лейбин В. М. Постклассический психоанализ. Энциклопедия. Т. 2 М. Издательский дом «Территория будущего», 2006. 568 с.
12. Лейбин В. Психоанализ. СПб.: Питер, 2019. 592 с.
13. Лейбин В. М. Психоанализ: Учебное пособие. СПб.: Питер, 2015. 256 с.
14. Серван-Шрейбер Д. Антистресс. Как победить стресс, тревогу и депрессию без лекарств и психоанализа. Москва: Рипол-классик, 2018. 352 с.
15. Шибаев А. М. Психоанализ. Среди Миров, Пространств, Времен. М.: Когито-Центр, 2016. 235 с.

Додаткові:

1. Бахтин М. М. Фрейдизм. Критический очерк. *Фрейдизм. Формальный метод в литературоведении. Марксизм и философия*. Статьи. М.: Издательство «Лабиринт», 2000. С. 95–184.
2. Беляев М. М. «Катарсическая» предыстория. *Катарсис: метаморфозы трагического сознания*. СПб.: Алетейя, 2007. С. 51–65.
3. Бенвенуто С. Мечта Лакана; пер. с англ. М. Колопотина, В. Мазина, Н. Харченко; под ред. В. Мазина и Г. Рогоняна. СПб.: Алетейя, 2006. 172 с.
4. Беннет Е.-А. Что на самом деле сказал Юнг; пер. с англ. А. Галактионова. М.: АСТ; Астрель, 2009. 160, с.
5. Гартман Э. Сущность мирового процесса, или Философия бессознательного: Метафизика бессознательного / предисл. и введ. А. А. Козлова. М.: КРАСАНД, 2010. 440 с.
6. Грюнбаум А. Теория Фрейда и философия науки. *Вопросы философии*. 1991. № 4. С. 90–106.
7. Деррида Ж. Страсти по «Фрейду». *О почтовой открытке от Сократа до Фрейда и не только*. Мн.: Современный литератор, 1999. С. 401–645.
8. Ефимова И. Я. Карл Густав Юнг и древнеиндийская философия сознания: Компаративистский анализ. Москва: Изда-во ЛКИ, 2008. 240 с.
9. Лакан Ж. Функция и поле речи и языка в психоанализе; пер. с фр. А. К. Черноглазова. М.: Издательство «Гнозис», 1995. 192 с.
10. Лакан Ж. «Я» в теории Фрейда и в технике психоанализа. Семинары. Книга 2 (1954 / 55); пер. с фр. А. К. Черноглазова. М.: Издательство «Гнозис», Издательство «Логос», 1999. 520 с.
11. Менжулин В. И. Расколдовывая Юнга: от апологетики к критике. К.: Сфера, 2002. 207 с.
12. Михайлов А. Н. Архетипическая концепция К. Г. Юнга: попытка культурологической реконструкции. *Человек*. 2008. № 6. С. 77–87.
13. Руднев В. Язык и смерть (психоанализ и «картезианская философия языка XX века»). *Логос*. 2005. № 5 (50). С. 218–246.
14. Фрейд З., Брейер Й. Исследования истерии. Собр. Соч. в 26 т. Т. 1. Санкт-Петербург: Восточно-европейский институт психоанализа, 2005. 464 с.
15. Фрейд З. Я и Оно. *Я и Оно: сочинения*. М.: Эксмо, 2009. С. 839–860.
16. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции. М.: Эксмо, 2016. 256 с.

17. Фрейд З. Психопатология обыденной жизни. Толкование сновидений. Пять лекций о психоанализе. М.: Эксмо, 2018. 80 с.
18. Фрейд З. Психоанализ детских страхов. М.: Азбука. Азбука-Аттикус, 2016. 288 с.
19. Фрейд З. Психоанализ творчества. Леонардо да Винчи, Микеланджело, Достоевский. М.: Алгоритм, 2016. 256 с.
20. Шпигельберг Г. Феноменология в психоанализе. *Логос*. 2006. № 6 (57). С. 167–183.
21. Юнг К. Г. Об архетипах коллективного бессознательного. *Архетип и символ*. М.: «Ренессанс», 1991. С. 95–128.
22. Юнг К. Г. Психологический комментарий к «Бардо Тходол». *О психологии восточных религий и философий*. М.: «МЕДИУМ», 1994. С. 64–90.
23. Юнг К. Г. Нераскрытая самость (настоящее и будущее). *Синхронистичность. Сборник*. М.: «Рефл-бук»; К.: «Ваклер», 1997. С. 53–120.
24. Юнг К. Г. О психологии бессознательного. *Очерки по аналитической психологии*. Мн.: «Харвест», 2003. С. 3–142.
25. Юнг К. Г. Тавистокские лекции. Аналитическая психология: теория и практика. *Очерки по аналитической психологии*. Мн.: «Харвест», 2003. С. 275–461.
26. Юнг К. Г. Психологические типы; пер. с нем. С. Лорие. М.: АСТ: Москва: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. 761 с.
27. Юнг К. Г. Эон: Исследования о символике самости; пер. с нем. В. М. Бакусева. М.: Академический Проект, 2009. 340 с.
28. Юнг К. Г. Очерки о психологии бессознательного; пер. с англ. под общ. ред. В. В. Зеленского. М.: «Когито-Центр», 2010. 352 с.
29. Юнг К. Г. Йога и Запад. *Архетип и символ*. М.: «Ренессанс», 1991. С. 223–222.
30. Ямпольская А. В. Современная французская мысль и переосмысление структурализма. Размышление над книгой Н. С. Автономовой «Познание и перевод. Опыт философии языка». *Вопросы философии*. 2009. № 3. С. 158–164.

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

1. Першоджерела представників психоаналітичної традиції.
2. Словники та енциклопедії з філософії та психоаналізу.